

De gezamenlijke verantwoordelijkheid om de basis op orde te brengen

Het rapport *De basis op orde* van de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) maakt duidelijk dat de Raad zich grote zorgen maakt over de toekomstbestendigheid van de eerstelijns gezondheidszorg. In haar advies beschrijft ze vier uitgangspunten om de huidige zorgelijke situatie te keren. Die uitgangspunten laten zich lezen als een opdracht aan de zorg (in bredere zin dan alleen de eerste lijn), de zorgverzekeraars, de overheid én de samenleving.

TEKST: FRANK VAN WIJCK

FOTO'S: RAAD VOOR VOLKSGEZONDHEID & SAMENLEVING

Het nieuwe advies *De basis op orde* is niet de eerste gelegenheid waarbij de RVS reflecteert op het Integraal Zorgakkoord. Ze deed dit ook al in oktober 2022 met het essay *De regio als redding?* Het vraagteken achter de titel van dit essay zei veel over hoe de Raad aankeek tegen de regionalisering van zorg en gezondheid, die in het IZA een duidelijke plaats inneemt. “We waren ook al bezig met een advies over de eerstelijns zorg toen het ministerie van VWS ons vroeg om dit advies *De basis op orde* versneld te schrijven”, vertelt raadslid Godfried Bogaerts. Het ministerie wilde dit advies ter verrijking van de uit te werken visie op de eerstelijnszorg in 2030, die een uitvloeisel is van het IZA.

“We hebben altijd een speciale blik op de eerste lijn gehad”, vertelt Bogaerts verder. “Daar zit immers de verbinding met de mensen in de samenleving. En daar knelt het ook meer dan elders in de zorg, omdat de ontwikkelingen op alle andere zorgterreinen effect hebben op de eerstelijns gezondheidszorg.”

De kernwaarden erkennen

Raadslid Jan Kremer stelt dat de substitutie van zorg naar de eerste lijn een belangrijk thema is in het nieuwe advies. “Je moet dat goed doen”, zegt hij, “de erkenning van de kernwaarden van de eerstelijns zorg moet in die substitutie centraal staan. Die substitutie moet dus plaatsvinden daar waar het beter past om de zorg in de eerste lijn te bieden, niet met het argument dat het daar goedkoper kan. We maken ons grote zorgen, de versterking van de eerste lijn heeft enorme urgentie. Ze staat door beleidsmatige en organisatorische ontwikkelingen gigantisch onder druk.”

Dit hoort de Raad ook regelmatig in de gesprekken die ze met eerstelijns zorgaanbieders voert. “Een huisarts gaf in zo'n gesprek aan het gevoel te hebben dat ze constant aan het watertrappelen is en geen ruimte ervaart om over het hele vraagstuk heen te kijken”, vertelt Bogaerts. “Onze reactie daarop is dat de huisartsen niet moeten worden geholpen om beter te watertrappelen, maar om aan de rand van het zwembad komen te staan.”

Maatschappelijk perspectief

Het advies is vanuit het maatschappelijk perspectief geschreven, benadrukt Kremer. “Dat past bij onze rol”, zegt hij. “De druk op de eerste lijn is op zichzelf al erg genoeg voor de professionals die erin actief zijn. Maar het is ook nadelig voor de samenleving. Kijk naar de situatie in de samenleving, waarin sprake is van grote gezondheidsverschillen. Als de eerste lijn onder druk staat, zijn de kwetsbare groepen in die samenleving de eersten die daardoor in de problemen komen. Dit heeft een verdere negatieve weerslag op hun gezondheid. En het is ook in termen van zorg en financiering problematisch, omdat de druk op de eerste lijn ertoe leidt dat deze mensen sneller naar de tweedelijns zorg verwezen worden.”

Bogaerts vult aan: “Het sluit aan bij het advies *Elke regio telt!* Dat we recent gezamenlijk met de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur en de Raad voor het Openbaar

Bestuur schreven. Er is sprake van grote, onwenselijke verschillen tussen regio's waardoor bepaalde bevolkingsgroepen benadeeld worden. In dit gezamenlijke advies staan we ook nadrukkelijk stil bij de verschraving van de huisartsenzorg in bepaalde regio's in het land en de gevolgen daarvan. Ontbreekt het aan die zorg, dan vertaalt zich dat in zwaardere zorg verderop in de keten.”

De kernwaarden erkennen

Dit besef brengt de Raad in haar nieuwe advies tot het uitgangspunt: erken de cruciale waarde van eerstelijns zorg. Dit is een boodschap aan overheid en zorgverzekeraars. Maar hoe verhoudt die zich tot de huidige realiteit van personeelstekorten in de wijkverpleging, huisartsen die geen praktijkopvolging kunnen vinden, digitale huisartspraktijken en opeenstapeling van taken die van de tweede naar de eerste lijn worden verschoven? “We zien dat als symptomen van het gegeven dat de kernwaarden van de eerstelijns zorg nu onvoldoende centraal staan bij het maken van keuzes”, zegt Kremer. “Het is dus zaak nu geen pleisters te plakken maar echt de oorzaken aanpakken. Hier zijn geen *quick wins* voor. Er zal ook veel meer naar de kracht van de samenleving moeten worden gekeken, naar burgerinitiatieven. Die kunnen door de overheid beter worden ondersteund. Er moet meer gebeuren op het gebied van collectieve preventie, daarin moet de overheid nu echt een stap zetten. Met alleen maar meer huisartsen en wijkverpleegkundigen komen we er niet. Daar hebben we in ons advies uit 2020 *Applaus is niet genoeg* ook al op gewezen. Vandaar ook dat we nu zo nadrukkelijk wijzen op het belang van het respecteren van de kernwaarden van de eerstelijns zorgaanbieders. De huisartsen en wijkverpleegkundigen kunnen dat niet alleen bewerkstelligen. Ze komen er onvoldoende aan toe zich te laten gelden. Dat je er bent in de wijk, geeft je de kennis om wat te betekenen voor de mensen die daar wonen. Maar de huisartsen en wijkverpleegkundigen moeten wel de ruimte en tijd krijgen om dat potentieel te benutten. Daarom ook ons appél op alle partijen om hier werk van te maken. Het gaat erom >>

“We maken ons grote zorgen, de versterking van de eerste lijn heeft enorme urgentie.”

dat een vaste groep eerstelijns zorgverleners verbonden is aan de lokale samenleving. Dat is de kern, die vast relatie moet centraal staan. Dat kan – als het om de huisartsen gaat – in de vorm van praktijkhouderschap. Maar wijkhouderschap en patiënthouderschap zijn veel belangrijker.”

Samenwerking met sociaal domein

In dit op hoog tempo geschreven rapport – op verzoek van het ministerie - zijn de huisartsenzorg en wijkverpleegkundige zorg centraal gesteld vanwege hun spilfunctie in de eerstelijns zorg van oudsher. “Maar dit laat onverlet dat samenwerking met het sociaal domein essentieel is”, zegt Kremer. “Dit is verankerd in het derde uitgangspunt dat we benoemen: werk wijkgericht met speciale aandacht voor kwetsbare groepen.” Bogaerts vult aan: “Die samenwerking moet er nadrukkelijk zijn, om problemen die geen basis in de zorg hebben niet de zorg in te trekken. Maar we benadrukken ook het belang van de relatie met de samenleving. Denk bijvoorbeeld aan samenwerking met gemeentes, het goed inzetten van betrouwbare informatie als Thuisarts.nl en samenwerking tussen formele en informele zorg.”

Wat in het advies staat over preventie en wijkgericht werken, sluit goed aan op het Gezond en Actief Leven Akkoord. “De collectieve aanpak van preventie vanuit maatschappelijk domein is een mooi voorbeeld van wat vanuit de samenleving kan worden bewerkstelligd.”, zegt Kremer. “Ik denk dat er meer kracht in de samenleving zit dan nu wordt benut. Maar de basis op orde krijgen is iets wat geen enkele partij in zijn eentje voor elkaar gaat krijgen. Ons advies is daarom nadrukkelijk een boodschap aan alle partijen.” Bogaerts knikt en zegt: “Zorg en samenleving hebben elkaar voor dit vraagstuk heel hard nodig.” <<

URGENTIE

Het advies *De basis op orde* van de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving benadrukt de urgentie om de eerstelijns zorg te versterken. Het advies stelt geeft vier uitgangspunten voor toekomstgerichte eerstelijns zorg:

1. Erken de cruciale waarde van eerstelijns zorg
2. Gebruik functies en waarden als startpunt
3. Werk wijkgericht met speciale aandacht voor kwetsbare groepen
4. Benut de kracht van de samenleving.

De Raad schreef dit rapport op verzoek van het ministerie van VWS. Het is bedoeld ter verrijking van de nog uit te werken visie op de eerstelijns zorg in 2030, die als uitvloeisel van het Integraal Zorgakkoord tot stand moet komen. Lees hier het volledige advies: **De basis op orde - Uitgangspunten voor toekomstgerichte eerstelijnszorg | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (raadrvs.nl)**.

In dit artikel wordt verwezen naar twee eerdere adviezen, namelijk *De regio als redding? (De regio als redding? | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (raadrvs.nl))* en *Elke regio telt! (Elke regio telt! | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (raadrvs.nl))*. Dit laatste advies is een samenwerking met de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur en de Raad voor het Openbaar Bestuur.